

6/2007
Prosinec

Ekonomický, politický a sociální vývoj České republiky v roce 2007

Ing. Eva Zamrazilová, CSc.

Externí pracovnice Vysoké školy ekonomie a managementu v Praze

1. Politický vývoj

Rok 2007 začal jmenováním nové české vlády. Prezident Václav Klaus jmenoval druhou vládu Mirka Topolánka, šéfa vítězné ODS z voleb roku 2006. Vzhledem k tomu, že v roce 2008 končí první funkční období prezidenta Klause, jenž je favoritem ODS, začaly v roce 2007 ostatní politické strany zvažovat jeho protikandidáty.

1.1. Jmenování nové vlády

Vládu premiéra Mirka Topolánka jmenoval prezident Václav Klaus 9. ledna 2007. Deset dní po jmenování získala nová koaliční vláda podle očekávání důvěru sněmovny. V této vládě je devět zástupců ODS, pět zástupců KDU-ČSL a čtyři ministři Strany zelených. Poprvé ve vládě zasedly čtyři ženy, což je zatím nejvíc v historii Česka. Poprvé v českých nebo československých dějinách se stala ministrem obrany žena - Vlasta Parkanová (KDU-ČSL).

Dva týdny po jmenování vlády už z ní odešel první člen, a to ministryně kultury za lidovce Helena Třeštíková. Vadil jí údajně politický tlak na obsazení míst náměstků. V únoru započala aféra kolem vicepremiéra a ministra pro místní rozvoj Jiřího Čunka z KDU-ČSL, která poznamenala téměř celý první rok fungování nové vlády a ohrožovala její stabilitu.

Senát předsedu lidovců Jiřího Čunka v únoru zbavil imunity, aby bylo možné prošetřit, zda v roce 2002 ještě jako vsetínský starosta přijal půlmilionový úplatek. Premiér Topolánek ho nehodlá kvůli jeho korupční aféře nutit k odchodu z vlády. V dubnu ale Strana zelených vystoupila s tím, že trvá na odchodu Čunka z vlády, pokud se tak nestane, pohrozila odchodem z vládní koalice. V srpnu bylo stíhání vicepremiéra Čunka zastaveno. Ovšem v listopadu vicepremiér a ministr pro místní rozvoj předal premiérovi demisi na vládní funkce.

Dalším členem vlády, který odešel v průběhu prvního roku práce nové vlády, byla v říjnu ministryně školství Dana Kuchtová ze Strany zelených. Důvodem jejího odvolání byla neschopnost Ministerstva školství dokončit úspěšně jednání o čerpání evropských fondů pro podporu výzkumu a vzdělání. V listopadu byl

pověřen dočasným řízením ministerstva šéf zelených a vicepremiér Martin Bursík. V prosinci byl jmenován nový ministr školství Ondřej Liška (Strana zelených). Den jeho jmenování byl zároveň dnem, v němž se uskutečnila stávka učitelů, požadujících zvýšení mezd (průměrná mzda je ve školství pod celorepublikovým průměrem). Přibližně polovina základních a středních škol zůstala tento den zavřena.

1.2. Hlavní kroky nové vlády

Ačkoli nová vláda byla schválena na velmi křehkém základě (dva poslanci ČSSD se rozhodli vládu tolerovat), podařilo se jí během prvního roku projevit slušnou akceschopnost a prosadit poměrně razantní změny. Opozice v průběhu roku vyvolala v Poslanecké sněmovně dvakrát hlasování o důvěře vládě – v červnu a v prosinci. V obou případech byla sociální demokracie neúspěšná, vládu podpořilo 101 poslanců, pro nedůvěru hlasovalo pouze 97 poslanců.

Koaliční kabinet se v programovém prohlášení zavázal ke snížení schodku veřejných financí na 3% hrubého domácího produktu v roce 2008, 2,6 % o rok později a 2,3 % HDP v roce 2010. Zřejmě stěžejní dokument - reformu veřejných financí – představila vláda v dubnu, v srpnu pak návrh schválila sněmovna. Reforma má od roku 2008 mimo jiné změnit daně, zavést poplatky do zdravotnictví a škrtnat v některých sociálních dávkách. Koalice ODS, KDU-ČSL a Strany zelených v parlamentu uspěla opět díky podpoře dvou poslanců zvolených původně za ČSSD.

V dubnu představil ministr zdravotnictví Tomáš Julínek (ODS) svůj návrh na zavedení poplatků ve zdravotnictví. Podle něj by měly snížit počet nadbytečných vyšetření, návštěv u lékaře či plýtvání léky. Návštěva u lékaře bude stát 30 korun, stejně jako každý předepsaný lék na receptu, za den v nemocnici se zaplatí 60 korun, za návštěvu pohotovosti 90 korun. V listopadu pak ministr prezentoval příručku obsahující detailní informace pro občany.

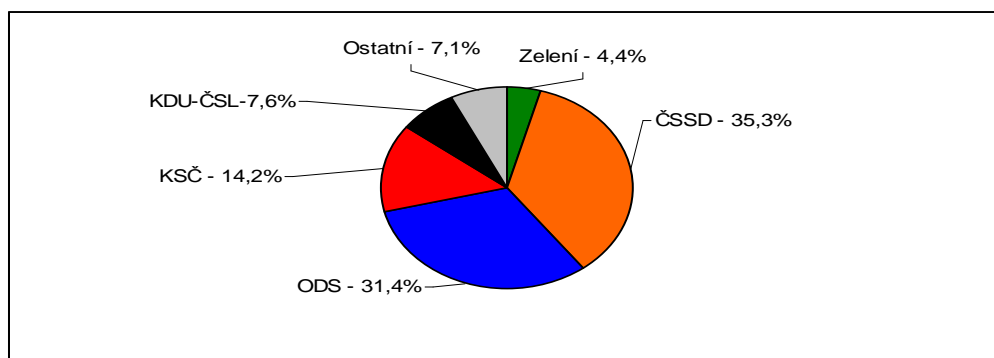
Vláda rovněž představila sérii opatření, která mají zlepšit práva dítěte a vzájemně provázat instituce, které se na ochraně dětí podílejí. Premiér Topolánek pak v listopadu spolu s ministrem spravedlnosti Jiřím Pospíšilem (ODS) vystoupili s vládními prioritami pro českou justici. Reforma spočívá zejména v elektronizaci justice, v úpravě personální situace u soudů a ve změně některých zákonů, například procesních předpisů.

Koncem října pak předseda vlády Mirek Topolánek přichází s pěti prioritami, které hodlá ve funkci osobně prosazovat. Klíčová témata pojmenoval zdravé veřejné finance, moderní a efektivní stát, bezpečný občan v bezpečném státě, odstranění bariér a podpora vědy a vzdělanosti.

V průběhu roku začala česká vláda vyjednávat s USA o umístění protiraketové radarové základny ve vojenském prostoru Brdy. Radar má být součástí systému, jehož druhá část s protiraketami má být umístěna v Polsku. Američané deklarují, že tento systém by měl chránit USA a spojence před střelami, které by mohl vypálit např. Irán či jiné rizikové země. Převážná část české veřejnosti s radarem nesouhlasí, konečné rozhodnutí českých autorit zatím nepadlo.

Podle prosincového průzkumu agentury Median by na konci roku 2007 nejvíce občanů volilo sociální demokraty. ODS by skončila druhá. Reformní úsilí tedy ODS v popularitě spíše poškodilo. Do sněmovny by se opět dostala KSČ i KDU-ČSL. Mírným překvapením je, že Strana zelených by ve volbách s 4,4 % voličů neuspěla, ovšem statistická chyba průzkumu je 1,5 %, takže tento závěr je pouze orientační. Volební účast by podle tohoto průzkumu mírně klesla: voleb by se zúčastnilo 56,2 % voličů, tedy o 8 % méně než se účastnilo voleb v červnu 2006.

Obrázek 1: Voličské preference: prosinec 2007

Zdroj: Median

Nejdůležitější politickou událostí roku 2008 v zemích Evropské unie bude zřejmě stanovisko k nové reformní smlouvě, která volně navazuje na projekt euroústavy. Představitelé členských zemí se v prosinci 2007 sejdou k jejímu podpisu a poté bude následovat schvalování v jednotlivých zemích EU. V ČR nejprve poslanci a senátoři předloží reformní smlouvu Ústavnímu soudu, který posoudí, zda je dokument v souladu s českým právním řádem. Pokud Ústavní soud zjistí, že kvůli nové smlouvě není třeba měnit českou ústavu, není třeba schvalovat smlouvu formou referenda, ale postačí její ratifikace Parlamentem ČR.

1.3. Příprava na prezidentské volby

Podle Ústavy ČR se volba prezidenta koná v posledních 30 dnech volebního období úřadující hlavy státu, a protože Václav Klaus složil prezidentský slib 7. března 2003, měly by se nové volby konat mezi 7. únorem a 7. březnem roku 2008. První kolo prezidentské volby se bude konat dne 8. února 2008.

V září 2007 prezident Václav Klaus oficiálně oznámil, že hodlá znovu kandidovat na úřad hlavy státu. V květnu se poslanci a senátoři ODS na společném zasedání podle očekávání dohodli, že do prezidentské volby v roce 2008 opět vyšlou Václava Klause, což plně potvrdil i listopadový kongres ODS.

Během roku padaly návrhy možných kandidátů na českého prezidenta. Hovořilo se o místopředsedovi Senátu Petru Pithartovi (KDU-ČSL). Ten však 17. září v prohlášení uvedl, že kandidovat nebude. Volební zápolení by podle něj bylo předem prohraným bojem. Pouhé čtyři dny poté popřel spekulace, podle nichž by mohl být zatím utajovaným favoritem ČSSD na Hrad bývalý prezident Václav Havel, který prohlásil, že nemá zájem vrátit se do nejvyšší ústavní funkce, kterou opustil v roce 2003 po téměř 13 letech.

Jiří Paroubek, šéf nejsilnější opoziční strany, v červenci prohlásil, že na společném kandidátovi by se měli lidovci, zelení a sociální demokraté domluvit do druhé poloviny září. V listopadu, tři měsíce před prezidentskou volbou se konečně několik politických subjektů shodlo na případném protikandidátovi Václava Klause. Nominaci ekonoma Jana Švejnara podpořila ČSSD, pokud si získá podporu i dalších stran. Podporu mu vyslovila Strana zelených, zamlouvá se rovněž senátorským klubům SNK a Klubu otevřené demokracie. Švejnar chce nominaci odsouhlasit až podle toho, jakou by měl podporu v parlamentu. Podle posledních průzkumů mezi občany by - za předpokladu přímé volby prezidenta - přibližně dvě třetiny volily současného prezidenta. Nadpoloviční většinu měl Václav Klaus překvapivě i mezi voliči Strany zelených.

2. Česká ekonomika v roce 2007

Tabulka 1: Hlavní makroekonomické ukazatele

		2002	2003	2004	2005	2006	2007F
Růst HDP	%, s.c.	1,9	3,6	4,5	6,4	6,4	6,0
Průmyslová produkce	%, s.c.	1,9	5,5	9,6	6,7	9,7	9,5
Stavební produkce	%, s.c.	2,5	8,9	9,7	4,2	6,6	6,0
Maloobchodní tržby	%, s.c.	2,7	5,0	2,5	3,8	6,4	7,5
Inflace	%, průměr	1,8	0,1	2,8	1,9	2,5	2,8
Inflace	%, konec období	0,6	1,0	2,8	2,2	1,7	5,2
Výrobní ceny	%, konec období	-0,7	0,9	7,7	-0,3	2,6	5,0
Míra nezaměstnanosti*	%, konec období	9,8	10,3	9,5	8,9	7,7	6,1
Obchodní bilance	mld.Kč	-71,3	-69,8	-26,4	41,2	39,8	80
Běžný účet	mld. USD	-4,2	-5,7	-5,8	-1,9	-4,6	-5,5
Běžný účet	% HDP	-5,5	-6,2	-5,2	-1,6	-3,1	-3,3
Finanční účet	mld.USD	10,6	5,6	7,0	6,4	5,1	5,8
Finanční účet	% HDP	14,1	6,1	6,3	5,2	3,5	3,5
Státní rozpočet	% HDP	-1,9	-4,2	-3,4	-1,9	-3,0	-2,3
Devizové rezervy	mld. USD	23,7	27,0	28,4	29,5	31,3	33,5
Růst peněžní zásoby	%, konec období	3,5	6,9	4,4	8,0	9,9	10,0
PRIBOR 3M	%, průměr	3,6	2,3	2,4	2,0	2,3	3,1
CZK/EUR	Průměr	30,8	31,8	31,9	29,8	28,3	27,8
CZK/USD	Průměr	32,7	28,2	25,7	24,0	22,6	20,3

Zdroj, ČNB, ČSÚ, předpovědi KB
*od roku 2004 v nové metodice

2.1. Hospodářský růst

Rok 2007 v české ekonomice potvrdil silnou hospodářskou aktivitu, která přispěla k dalšímu pokroku v procesu konvergence k vyspělým západoevropským zemím. Současně se ale v tomto roce objevily signály, že ekonomika se již dostala na vrchol hospodářského cyklu, další akcelerace je omezena především kapacitními možnostmi české ekonomiky. Bariéru dalšího růstu signalizuje především nedostatek kvalifikovaných pracovníků, tento faktor současně tlačí na růst mezd a způsobuje, že v ekonomice vznikají poptávkově inflační tlaky. Ty jsou potvrzeny i strukturou hospodářského růstu, v němž v prvních třech čtvrtletích roku 2007 jasně dominovala poptávka domácností. Struktura růstu domácí poptávky přitom byla velmi vyvážená: spotřeba domácností stoupla o 6 %, investiční poptávka vzrostla o 5,5 %.

Za první až třetí čtvrtletí stoupl hrubý domácí produkt o 6,3 % v průběhu roku přitom růst postupně zpomaloval ze 6,4 % na 6 % ve třetím čtvrtletí. Obdobnou tendenci zaznamenal hlavní tahoun hospodářského růstu – spotřeba domácností. Za celý rok dosáhne růst HDP přibližně 6 %, což bude proti předchozímu roku představovat mírné zpomalení. Aktuální makroekonomická čísla z podzimních měsíců naznačují, že v příštím roce již ekonomika 6% růst nezopakuje.

V roce 2008 zpomalí hospodářský růst téměř s jistotou pod 5 % (prognózy mezinárodních institucí a domácích autorit se pohybují mezi 4,2 – 4,8 %). Na zpomalení pravděpodobně zapůsobí jak domácí tak i zahraniční faktory. Na domácím poli by měla především spotřebitelskou poptávku ochladit přísnější měnová politika i důsledky fiskální reformy (růst cen v důsledku zvýšení DPH). Z vnějších faktorů se do české ekonomiky s vysokou pravděpodobností promítne i dopad silného eura na země eurozóny; tento rizikový faktor zasáhne především české exporty.

V posledních letech je dynamika hospodářského růstu podstatně rychlejší oproti růstu v hlavních zemích eurozóny (viz tabulka 2). Ekonomická úroveň vyjádřená ukazatelem HDP na 1 obyvatele v paritě

kupní síly se proto v roce 2007 přiblíží třem čtvrtinám průměrné hodnoty eurozóny. I při mírném zpomalení, které českou ekonomiku velmi pravděpodobně v příštím roce čeká, bude růst opět rychlejší než ve většině západoevropských ekonomik. Proces konvergence k eurozóně tedy bude zdárně pokračovat.

Tabulka 2: Meziroční růst HDP v %

	2002	2003	2004	2005	2006	2007f
EU 27	1,2	1,3	2,5	1,8	3,0	2,7
EU 12	0,9	0,8	2,0	1,5	2,8	2,6
Německo	0,0	-0,2	1,1	0,8	2,9	2,7
Francie	1,0	1,1	2,5	1,7	2,0	2,1
Británie	2,1	2,8	3,3	1,8	2,8	2,8
Rakousko	0,9	1,2	2,3	2,0	3,3	2,9
Maďarsko	4,4	4,2	4,8	4,1	3,9	2,5
Polsko	1,4	3,9	5,3	3,6	6,1	6,5
Slovensko	4,1	4,2	5,4	6,0	8,3	9,0
Česko	1,9	3,6	4,6	6,5	6,4	5,8

Zdroj: Evropská komise

2.2. Hlavní sektory ekonomiky

Průmysl

Z hlediska tvorby HDP je i nadále klíčovým odvětvím české ekonomiky zpracovatelský průmysl, který se na celkovém HDP podílí stále přibližně čtvrtinou. Výkon průmyslu byl v průběhu roku tažen příznivou zahraniční konjunkturou v zemích hlavních obchodních partnerů, podporovala jej i silná domácí poptávka. Průmyslová výroba v první polovině roku rostla dvouciferným tempem, od srpna se datuje mírné zpomalení. Celoroční růst v průmyslu se bude pohybovat mezi 9 a 10 %, což je obdobný výkon jako v předchozím roce.

Růst v průmyslu byl v roce 2007 koncentrován do zpracovatelských odvětví, těžba nerostných surovin i výroba elektřiny, plynu a vody zhruba stagnovala. Zpracovatelský průmysl byl tažen zejména dvouciferným růstem elektrotechnického průmyslu, všeobecného strojírenství i automobilového průmyslu, na něž navazovala rychle rostoucí produkce pryže a plastů. Velký význam na dobrém výkonu zpracovatelských odvětví mají podniky pod zahraniční kontrolou, které se na hrubé přidané hodnotě (tedy vytvořeném HDP) zpracovatelského průmyslu podílejí již přibližně jednou polovinou. Produktivita i rentabilita těchto firem je trvale vyšší než v sektoru domácích podniků.

Díky solidní zahraniční poptávce byl průmysl stejně jako v předchozích letech i v roce 2007 silně podporován exportem. Růst tržeb z vývozu stoupl za leden až říjen o 14,3 %, a byl tak poměrně výrazně nad dynamikou celkových tržeb (10,1 %). Hlavním nositelem vývozní dynamiky zpracovatelského průmyslu je opět segment firem pod zahraniční kontrolou, v němž na export připadají více než tři čtvrtiny produkce.

Průmysl stále nabírá nové pracovníky – za prvních deset měsíců stoupla zaměstnanost o 2 %. Zásahu na tom mají úspěšná zpracovatelská odvětví (pryže a plasty, elektrotechnika, všeobecné strojírenství i dopravní prostředky). Nicméně ve většině těchto odvětví již další růst zaměstnanosti naráží na nedostatek kvalifikovaných pracovních sil. Tento nedostatek vede ke zvyšování tlaku na mzdy, což začíná zhoršovat relaci mezi růstem produktivity práce a mezd. Za leden až říjen stoupla produktivita v průmyslu o 7,3 %, reálná mzda se zvýšila o 5,3 %; v samotném třetím čtvrtletí ale již růst reálné mzdy (8,1 %) předstihl růst produktivity (5,5 %). Pokračování této nepříznivé tendence by ohrozilo cenovou konkurenceschopnost českých výrobců, což by mělo velmi nepříznivé důsledky především pro vývoz, kde je třeba počítat i s vlivem silné koruny.

Stavebnictví

Příznivé klimatické podmínky umožnily plynulý a neomezený průběh stavebních prací prakticky v celém zimním období, což vedlo k rekordně vysokému růstu stavební výroby o 18,1 % za leden až květen 2007. Ve druhé polovině roku zaznamenala stavební aktivita ochlazení, a to nejen jako korekce extrémně silného růstu z prvních měsíců, ale také v důsledku kapacitních problémů. Kapacitní problémy zasáhly především sektor inženýrských staveb, který za prvních 10 měsíců zaznamenal propad o 6,1 %. Růst ve stavebnictví byl tedy tažen téměř výhradně pozemním stavitelstvím, které stoupl o 14,3 %.

Celkově stoupla za prvních deset měsíců stavební výroba o 6,8 %, celoroční růst ve stavebnictví dosáhne přibližně 6 %.

Růst stavební výroby se opírá především o zakázky veřejného sektoru, především infrastrukturních projektů jako je výstavba silničních obchvatů velkých měst, dálniční sítě, železničních koridorů a prodlužování sítí pražského metra. Podle investorů ale tyto projekty byly v letošním roce silně zatíženy problémy v přípravě jednotlivých projektů, kde roli zřejmě sehrála i dlouhodobá povolební nejistota. Růstu ve stavebnictví napomáhají i zahraniční investoři a bytová výstavba. Podíl bytové výstavby na celém stavebnictví je ale stále pod 20 %, což znamená, že i velmi příznivý vývoj může mít na celý sektor jen omezený dopad.

Vysoký boom v oblasti poptávky po nových bytech je dán jednak demografickým faktorem, kdy se do příznivé finanční situace dostávají silné populační ročníky ze sedmdesátých let, svou roli sehrává i očekávané zvýšení DPH. Poslední data za třetí čtvrtletí, kdy pokračoval růst počtu nově zahájených bytů o téměř 8 % ale naznačil, že dosavadní boom bytové výstavby nebyl bublinou taženou očekávaným zdražením bytů, a že rozvoj bytové výstavby bude díky demografickému vývoji a jasné preferenci vlastnického bydlení pokračovat (o něco mírnějším tempem) i nadále.

Dynamický růst též stále pokračuje na hypotečním trhu – úvěry spojené s bydlením rostly v průběhu celého roku tempem mezi 30 a 40 %. Z celkového objemu úvěrů cca 700 mld. Kč, poskytnutých ke konci roku českým domácnostem připadá na úvěry spojené s bydlením více než 80 %. Nicméně stále platí to, že podíl hypoték na HDP těsně nad 10 % v evropském měřítku zůstává velmi nízký. Minimálně ve střednědobém horizontu tak stále existuje dosti široký prostor pro pokračující rozvoj hypotečního trhu.

Počet pracovníků ve stavebnictví klesal v průběhu celého roku přibližně o 2 %. Tento pokles souvisí s několika skutečnostmi. Zaprvé zaměstnávání pracovníků ve stavebnictví často probíhá přes pracovní agentury, takže ze statistického hlediska nespádají takto zaměstnávání pracovníci do odvětví stavebnictví. Zadruhé, tento pokles souvisí se širším problémem, s nímž se česká ekonomika potýká, a to s nedostatkem pracovních sil, především kvalifikovaných. A v neposlední řadě je ve stavebnictví ve srovnání s jinými obory nadprůměrně rozšířená práce načerno.

Nesoulad poptávky a nabídky stavebních profesí je navíc silně regionálně diferencován. Např. v celé ČR je počet nezaměstnaných stavebních dělníků přibližně stejný jako počet nabízených pracovních míst pro odpovídající práci. V Praze, kde je silná stavební aktivita, je nezaměstnaných stavebních dělníků pětikrát méně než nabízených pracovních míst, zatímco v regionech s vysokou nezaměstnaností (Teplice, Ústí nad Labem Chomutov) je těchto nezaměstnaných stále podstatně více než nabízených míst.

Celoroční růst ve stavebnictví dosáhne přibližně 6 %. V příštím roce by stavebnictví mělo být povzbuzeno výstavbou dopravní infrastruktury, díky navýšení rozpočtu Státního fondu dopravní infrastruktury, který bude v roce 2008 hospodařit s rekordní částkou 91 mld. Kč, kam se výrazně promítne

příspěvek z EU ve výši 32 mld. Kč. Díky tomu by stavebnictví i v příštím roce mohlo růst pěti až šestiprocentním tempem.

Maloobchod

V souladu se silnou spotřebitelskou poptávkou rostly v roce 2007 velmi dynamicky také maloobchodní tržby. Prodeje v maloobchodě stouply za první tři čtvrtletí o 8,1 %, celoroční růst se přiblíží 8 %. Za setrvalou dynamikou stojí fundamentální faktor zvyšování spotřebitelské poptávky českých domácností, který je dán souběhem několika faktorů. Zlepšující se situace na trhu práce společně s relativně nízkou inflací umožnily relativně rychlý růst disponibilních příjmů domácností; současně se silně zvýšila ochota českých domácností k zadlužení. Zde sehrává svou roli také demografie, silným populačním ročníkům ze sedmdesátých let rostou příjmy a tato generace preferuje okamžitou spotřebu.

K růstu maloobchodních tržeb přispívaly především prodeje spotřebního zboží a automobilů.

Prodeje spotřebního zboží stouply za první tři čtvrtletí o 10 %, prodeje automobilů o 11,8 %. V oblasti spotřebního zboží byly hlavními položkami s dvouciferným růstem tržeb stejně jako v předchozím roce oděvy (včetně obuvi) a bytové vybavení (nábytek, spotřebiče, elektronika). Tradiční český artikl – potraviny – je v roce 2007 poněkud na ústupu, částečně k tomu spotřebitele nutí vysoké investice do bydlení a automobilů, dalším vlivem je zdražování potravin. Prodeje potravin rostly v roce 2007 přibližně 4% tempem.

Nákupy bytového vybavení stouply za první tři čtvrtletí o více než 16 % a jsou těsně propojeny s boomem v oblasti bytové výstavby; rozvoj satelitního bydlení kolem velkých měst podporuje také prodeje automobilů. Prohlubující se zájem o vlastní bydlení zvyšuje nákupy veškerého bytového zařízení, občané jsou ochotni investovat do vybavení vlastních bytů více než v případě nájemního bydlení. Bytové vybavení je také velmi často pořizováno na úvěr – ať již formou kombinované hypotéky, klasického spotřebitelského úvěru nebo přímého prodeje na splátky u maloobchodního prodejce. Nabídka úvěrů nejrůznějších typů se přitom stále rozšiřuje. Objem spotřebitelských úvěrů v posledním čtvrtletí 2007 přesáhl 110 mld. Kč; podle průzkumů je ještě obdobný objem úvěrů rozprostřen po splátkových společnostech nespádajících pod bankovní dohled centrální banky (a tedy nezachycených v bankovní statistice).

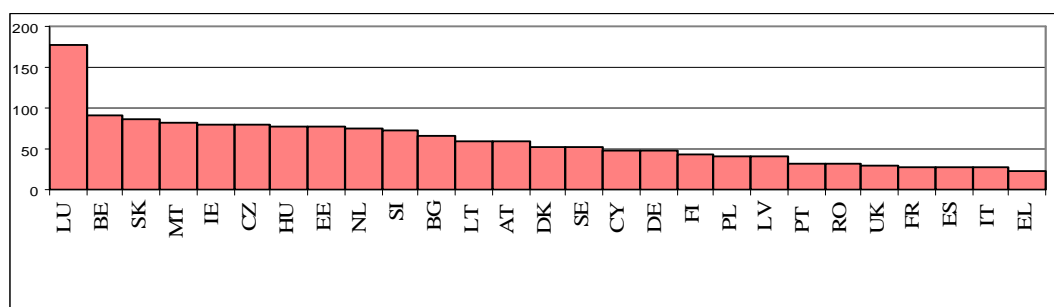
Od začátku příštího roku lze ale očekávat utlumení reálné dynamiky maloobchodních prodejů v důsledku vyšší inflace, nákupní boom ochladí i zpřísněná měnová politika, takže maloobchod příští rok poroste ve srovnání s letošním rokem zhruba polovičním tempem.

2.3. Zahraniční obchod a vnější rovnováha

Zahraniční obchod

V roce 2007 se obnovilo zlepšování české obchodní bilance. Aktivum obchodní bilance dosáhne za celý rok cca 80 mld. Kč, což je přibližně dvojnásobek oproti přebytku roku 2006. Za prvních deset měsíců stoupl vývoz o 16,4 %, dovoz o 14,6 %. Dynamika zahraničního obchodu je rychlejší než dynamika růstu HDP, a proto se otevřenost české ekonomiky stabilně zvyšuje: česká ekonomika patří k nejotevřenějším zemím v EU 27: podíl exportu zboží a služeb na HDP je pro rok 2007 podle Evropské komise odhadován na 80 %, což je šestá pozice v rámci EU 27 (viz obrázek 2). Zahraniční obchod je proto pro malou a vysoce otevřenou ekonomiku oblastí klíčového významu. Ekonomika ČR vykazuje silnou citlivost na změny vnějšího prostředí, a to jak na straně nabídky (ceny surovin na světových trzích), tak i na straně poptávky (úroveň konjunktury v zemích hlavních obchodních partnerů)

Obrázek 2: Podíl exportu zboží a služeb na HDP (v %)

Zdroj: Evropská komise

Hlavními hráči českého zahraničního obchodu zůstávají stroje a dopravní prostředky, paliva a chemie. Strojírenství generuje vysoký přebytek (pro rok 2007 je odhadován na 310 mld. Kč), čímž více než vykompenzuje stabilně vysoké schodky paliv a chemie. Téměř dvě třetiny z obchodního přebytku celého strojírenství patří automobilům. Automobily vyváží ČR do více než 160 zemí a pouze s pětinou je ČR v tomto artiklu deficitní. Třetina vývozu automobilů jde do země hlavního obchodního partnera – SRN.

Slabý dolar sice představuje riziko pro ekonomickou aktivitu v Evropě, a tedy i ČR, nicméně prozatím převažuje jeho příznivý vliv na českou obchodní bilanci. Slabý dolar totiž z velké části kompenzuje vysoké ceny paliv i dalších surovin na světových trzích. Deficit v obchodě plavby proto v meziročním srovnání poklesne na přibližně 120 mld. Kč. Deficit obchodu s chemikáliemi se naopak zvýší na přibližně 90 mld. Kč.

Zahraničně obchodní výměně ČR i nadále dominuje EU, která se po letošním rozšíření na 27 členů bude na českém vývozu podílet již 85 %. Na dovozu je její podíl o něco menší – přibližně 75 %. S celou EU generuje český zahraniční obchod vysoký přebytek, jehož hodnota je pro rok 2007 odhadována na 350 mld. Kč. Z jednotlivých obchodních partnerů má pro ČR největší význam sousední Německo, kam směřuje téměř 35 % českého vývozu.

Vnější rovnováha

Za první až třetí čtvrtletí dosáhl schodek běžného účtu platební bilance 73,9 mld. Kč, celoroční deficit na běžném účtu se proto v roce 2007 bude pohybovat mezi 110 a 120 mld. Kč. Tato hodnota bude představovat přibližně 3,3 % HDP. Proti předchozímu roku 2006 to tedy bude znamenat citelné zvýšení deficitu běžného účtu jak z objemového hlediska (kde se schodek prakticky zdvojnásobí), tak i v relaci k HDP (v roce 2006 dosáhl deficit běžného účtu platební bilance pouze 3,1 % HDP). Očekávaná hodnota je stále ještě poměrně hluboko pod citlivou hranicí 5 % HDP obecně považovanou mezinárodními institucemi i zahraničními investory za rizikovou.

Hlavním problémem běžného účtu ČR je ale v současné době rostoucí schodek bilance výnosů. Schodek bilance výnosů dosáhl za první tři čtvrtletí 186,5 mld. Kč, tedy vyšší hodnoty než za celý předchozí rok. Hlavní příčinou rostoucího schodku této dílčí bilance běžného účtu je rychlý růst výdajů spojených s rostoucí penetrací firem pod zahraniční kontrolou v ČR, což je přirozený důsledek masivního přílivu přímých zahraničních investic do české ekonomiky.

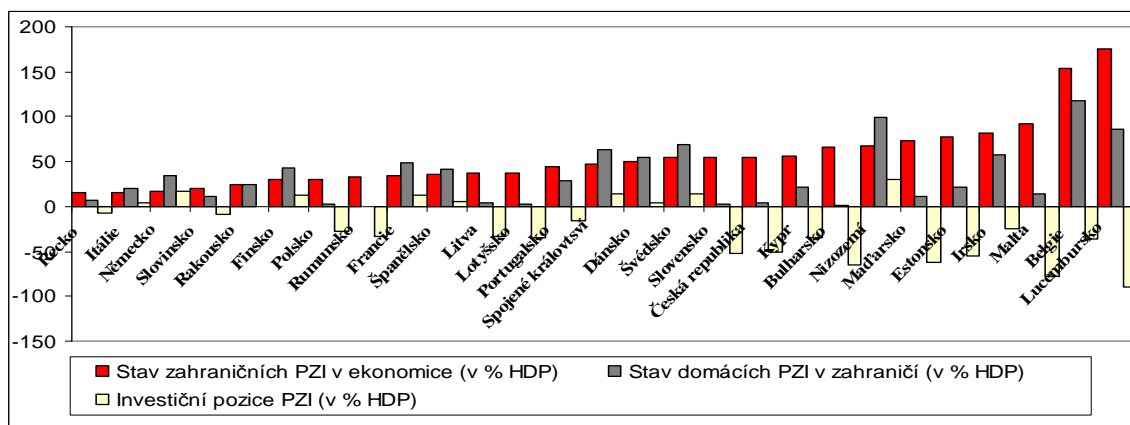
Hlavní část negativního salda bilance výnosů je v roce 2007 vytvořena pasivním saldem u přímých zahraničních investic (předběžný odhad je 210 mld. Kč). Vliv ostatních i portfoliových investic na bilanci výnosů, a tedy i na saldo prvotních důchodů se zahraničím, byl v posledních dvou letech pozitivní. Přímé zahraniční

investice lze tedy označit za hlavní faktor, který a) stojí za rychlým růstem deficitu bilance výnosů, b) udržuje prostřednictvím bilance výnosů v deficitu celý běžný účet platební bilance.

Příliv přímých zahraničních investic do ČR byl v mezinárodním srovnání vysoký, a to nejen z pohledu tranzitivních, ale i vyspělých ekonomik. Do ČR připlýnuly od r. 1993 ke konci první poloviny roku 2007 kumulativně PZI v hodnotě 1884 mld. Kč (63,9 mld. USD). Z pohledu mezinárodního srovnání byl příliv PZI do české ekonomiky vysoký. Obrázek 3 ukazuje celkovou relativní zásobu, tedy stav PZI v relaci k domácímu HDP ke konci roku 2006 v zemích současné evropské sedmadvacítky. Na tomto „žebříčku“ se Česká republika umístila na 10. pozici – zásoba PZI v naší ekonomice přesahuje v současné době polovinu ročně vytvořeného HDP. Z vyspělých zemí EU měly vyšší zásobu přímých investic ze zahraničí především Lucembursko, Belgie, Irsko a Nizozemí. V kontextu nových členských zemí EU 27 byla česká zásoba zahraničních PZI v ekonomice nižší jen ve srovnání Estonskem, Maďarskem a Bulharskem.

Na rozdíl od hospodářsky vyspělejších zemí se v tranzitivních ekonomikách ještě zdaleka neuzavírá tzv. investiční kruh – tranzitivní ekonomiky nemají pouze vysokou zásobu PZI v ekonomice, ale jejich investiční pozice v rámci PZI je vysoce záporná (ve většině případů se její výše blíží právě zásobě PZI), což má pro ekonomiku posléze určité makroekonomické důsledky. Graf 3 ukazuje kromě zásoby zahraničních PZI v domácí ekonomice také výslednou investiční pozici v PZI. Z hlediska výše investiční pozice má česká ekonomika šestou nejvyšší zápornou investiční pozici (po Lucembursku, Maltě, Bulharsku, Maďarsku a Estonsku společně se Slovenskem). Na rozdíl od Nizozemí, Belgie (a částečně i Irska) je prozatím rozsah investic českých firem v zahraničí ve srovnání s jejich přílivem z ciziny minimální. Bude trvat minimálně jednu, spíše ale dvě dekády, než se vysoký rozdíl mezi zásobou zahraničních PZI v ČR (52 % HDP) a zásobou domácích PZI v cizině (5 % HDP) zmírní a záporné saldo české investiční pozice v PZI sníží.

Obrázek 3: Přímé zahraniční investice: Zásoba a investiční pozice v EU 27 (v % HDP)

Zdroj: UNCTAD

Výnosnost PZI se v posledních letech stabilizovala nad 10 % a rostoucí zásoba PZI i jejich zvyšující se penetrace v české ekonomice determinuje rostoucí objemy těchto výdajů. Výnosy z PZI pro zahraničního vlastníka se člení na reinvestice a dividendy, objem reinvestic pro rok 2007 lze odhadnout na 120 mld. Kč a téměř stejná část připadne na dividendy. Podíl reinvestovaného zisku v české ekonomice byl v předešlé dekádě vysoký, prozatím bylo v průměru reinvestováno přibližně 60 % zisku. Celkově je tendence posunu od reinvestic k dividendám jednoznačná: zatímco v roce 2001 byly více než tři čtvrtiny zisku reinvestovány, v letech 2003–2005 byl podíl reinvestic již jen mírně nadpoloviční, v roce 2006 klesl na 48 %. Zrcadlově roste podíl vyplácených dividend: za posledních pět let se podíl repatriovaných zisků více než zdvojnásobil z 22 % v roce 2001 na 52 % v roce 2006. Během uplynulé dekády se tedy postupně zvyšovala tendence

k výplatě dividend. V roce 2006 došlo poprvé k tomu, že výše dividend (89 mld. Kč) převýšila objem reinvestovaného zisku (82 mld. Kč).

Tabulka 3: Výnosy z PZI

	Výnosy PZI celkem (mld. Kč)	Výnosnost PZI (ke stavu PZI v %)	Podíl reinvestovaného zisku (v %)
1999	32,5	n.a.	73,5
2000	47,7	n.a.	77,4
2001	74,2	8,2	77,9
2002	97	8,9	66,3
2003	113	10,2	53,9
2004	149,3	12,2	50,8
2005	151,1	10,7	51,8
2006	171,5	11,1	47,9

Zdroj: ČNB

Rozlišení mezi reinvesticemi a dividendami je důležité proto, že mají rozdílný dopad na vnější rovnováhu. Reinvestice zisku nepředstavují reálný odliv finančních prostředků ze země, představují zvýšení investičního potenciálu ekonomiky, a neohrožují finanční stabilitu země. Oproti tomu dividendy představují jak reálnou zátěž pro běžný účet, tak i odliv potenciálu pro investiční zdroje ze země. Prozatím je deficit na běžném účtu v dostatečném rozsahu pokryt přílivem prostředků na finančním účtu. Za první tři čtvrtletí dosáhl přebytek na finančním účtu 59 mld. Kč, na čemž měl významnou zásluhu čistý příliv přímých investic v rozsahu 102 mld. Kč. Vysokou část přílivu přímých zahraničních investic ovšem stejně jako v předešlých letech tvořily reinvestice zisku, investice do základního kapitálu byly v roce 2007 minimální.

2.4. Inflace, devizový kurz, měnová politika

Spotřebitelské ceny

Silná hospodářská aktivita tažená převážně domácí poptávkou oživila v české ekonomice hrozbu poptávkově inflačních tlaků. K tomu značně přispěl nedostatek pracovních sil v řadě oborů, který tlačí na růst mezd. Objevuje se také přelévání vysokých cen surovin a energií do výrobních cen. Novým faktorem byl obrat u cen potravin: po dlouhodobě umírněném vývoji začaly tyto ceny růst. Aktuální prudký vzestup cen potravin jde na vrub rostoucích cen zemědělských komodit, který má kořeny částečně na straně neflexibilní nabídky svazované zemědělskou politikou EU, avšak zejména na straně poptávky, podporované rostoucí spotřebou asijských zemí a nově i výrobců biopaliv. V listopadu 2007 byly potraviny o 10,4 % dražší než před rokem.

Nezanedbatelnou část (přibližně čtvrtinu) z letošního cenového vzestupu tvořilo také zvýšení spotřební daně z tabáku. Dalším důležitým faktorem byl růst cen spojených s bydlením, kam se promítly nejen rostoucí ceny elektřiny, tepla, vody, ale také po delší době i vzestup regulovaných nájmu. Náklady spojené s bydlením byly v listopadu o 5,2 % výše než před rokem.

Meziroční inflace stoupla v listopadu na 5 %, což je šestileté maximum. Růst spotřebitelských cen se v závěru roku bude pohybovat mírně nad 5 %, průměrná inflace dosáhne přibližně 2,8 %. Silný proinflační impuls se dále objeví na počátku roku 2008, kdy proběhne další kolo zvyšování regulovaných cen spojených

s bydlením (nájmy a energie), zvýší se DPH u potravin a vybraných služeb, vzroste opět spotřební daň z tabáku, zavedou se tzv. ekologické daně. Na začátku roku tak inflace pravděpodobně překročí 6 %. Na rozdíl od předchozích let, kdy ČR patřila k zemím s nejnižší inflací v rámci evropských ekonomik (viz Tabulka 4), bude v roce 2008 růst českých cen téměř dvojnásobný ve srovnání s eurozónou, kde je pro příští rok průměrná harmonizovaná inflace odhadována na 2,5 %.

Tabulka 4: Vývoj průměrné roční míry inflace (harmonizovaný index spotřebitelských cen, v %)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007f
Německo	2,0	1,4	1,0	1,8	1,9	1,8	2,2
Rakousko	2,7	1,7	1,3	2,0	2,1	1,7	2,1
Finsko	2,6	2,0	0,9	0,1	0,8	1,3	1,5
Nizozemí	4,6	3,9	2,2	1,4	1,5	1,7	1,6
Francie	1,6	1,9	2,2	2,3	1,9	1,9	1,5
Belgie	2,5	1,6	1,5	1,9	2,5	2,3	1,7
Itálie	2,8	2,6	2,8	2,3	2,2	2,2	2,0
Lucembursko	2,7	2,1	2,5	3,2	3,8	3,0	2,6
Portugalsko	4,4	3,7	3,3	2,5	2,1	3,0	2,4
Řecko	3,4	3,9	3,4	3,0	3,5	3,3	2,9
Španělsko	3,6	3,1	3,1	3,1	3,4	3,6	2,8
Irsko	4,9	4,7	4,0	2,3	2,2	2,7	2,8
EU-12	3,2	2,3	2,1	2,2	2,2	2,2	2,1
Švédsko	2,4	2,2	1,9	0,4	0,5	1,4	1,9
Dánsko	2,3	2,4	2,1	1,2	1,8	1,9	1,6
UK	2,4	1,3	1,4	1,3	2,0	2,3	2,3
Česká republika	4,7	1,8	0,1	2,8	1,9	2,6	2,7
Maďarsko	9,2	5,3	4,7	6,7	3,6	3,9	7,8
Polsko	5,5	1,9	0,7	3,4	2,2	1,3	2,3
Slovensko	7,3	3,1	8,6	7,5	2,7	4,5	2,7

Zdroj: OECD, Economic Outlook 2007

Měnová politika a kurz koruny

Posilování české koruny, které v posledních dvou letech představovalo důležitou brzdu inflačních tlaků, přestalo od února 2007 působit. Koruna během prvního pololetí oslabila z lednového průměru 27,8 CZK/EUR na 28,5 CZK/EUR v červnu, částečně díky vysokému negativnímu úrokovému diferenciálu, který podporoval tzv. carry trades. Tento faktor ale odezněl společně s turbulencemi na světových trzích, které výrazně posílily zájem investorů o českou korunu. Počínaje srpnem koruna začala prudce posilovat a listopadový průměr devizového kurzu dosáhl 18,21 CZK/USD a 26,73 CZK/EUR. V prosinci koruna atakuje hodnotu 26 CZK/EUR. Posilování koruny vůči dolaru tedy opět umožnilo - alespoň částečně - kompenzovat vysoké ceny ropy a některých dalších dovážených surovin. V celoročním pohledu bude průměrné posílení koruny výrazné především vůči USD (přibližně o 10 %), vůči EURu bude průměrná apreciacie představovat cca 2 %.

Až do května 2007 setrvala základní úroková sazba (repo sazba) na 2,5 % hladině. Na začátku června byly základní sazby zvýšeny o 25 bazických bodů a druhá polovina roku zaznamenala celkem trojí zvýšení repo sazby až na hladinu 3,5 % v polovině prosince. I přes toto dvojí zvýšení jsou české úrokové sazby na **nejnižší hodnotě v rámci celé EU 25**. Základní repo sazba byla v prosinci 2007 o 50 bazických bodů níže než refi sazba ECB. Současně v průběhu roku přetrvával poměrně výrazný úrokový diferenciál mezi základní sazbou domácí podnikové sféry 3M Priborem a jejím protějškem v eurozóně (3M euriborem). Celoroční průměr 3M Priboru činil v roce 2007 3 %.

Tabulka 5: Měnové kurzy, 2001-2007, (roční průměry)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007f
CZK/EUR	34.10	30.81	31.84	31.90	29,8	28,4	27,8
CZK/USD	38.00	32.74	28.23	25.70	24,0	22,7	20,3

Zdroj: Česká národní banka

Příprava na vstup do eurozóny

Společný dokument české vlády a centrální banky ze srpna 2007 konstatuje, že některé z předpokladů pro realizaci výhod z přijetí jednotné měny jsou již vytvořeny, jiné naopak nedosahují uspokojivých parametrů. Hlavní překážkou pro splnění maastrichtských kritérií zůstává nekonsolidovaný stav veřejných financí. Ten spolu s nízkou pružností ekonomiky, zejména trhu práce představuje riziko pro fungování české ekonomiky v eurozóně.

Datum přijetí eura se proto podle tohoto dokumentu odvine od vyřešení těchto problematických míst v rámci zásadní reformy veřejných financí a posílení pružnosti české ekonomiky. Vláda si klade za cíl vyvinout maximální reformní úsilí tak, aby tyto překážky byly odstraněny do konce volebního období.

V listopadu 2007 premiér Topolánek uvedl, že rok 2012 pro zavedení eura není reálný, což bylo v letošním roce první konkrétní vyjádření k termínu přijetí eura. S odložením termínu v zásadě souhlasí i ČNB, s tím, že česká ekonomika ještě není na přijetí eura plně připravena a dřívější přijetí eura by výrazně zvýšilo inflační tlaky. Odložení očekávaného vstupu do eurozóny je přitom v zásadě v souladu se stanovisky ECB, která klade čím dál tím vyšší důraz na to, aby splnění maastrichtských kritérií nebylo pouze krátkodobé k datu příslušného rozhodnutí, ale aby byla tato kritéria plněna dlouhodobě udržitelným způsobem.

Krokem měnové politiky dlouhodobě konzistentním s plněním maastrichtských kritérií bylo vyhlášení nového inflačního cíle. ČNB vyhlásila v březnu 2007 nový inflační cíl pro meziroční přírůstek indexu spotřebitelských cen ve výši 2 % (s tolerančním pásmem ± 1 procentní bod) platný od ledna 2010. Současně vyhlásila, že umožní postupné snižování inflace na úroveň nového inflačního cíle s dostatečným předstihem, aby se inflace k datu platnosti nového cíle nacházela v jeho blízkosti. V poklesu inflačního cíle se odrazily zejména dlouhodobější perspektiva pro fungování režimu cílování inflace v ČR daná odsunutím termínu přijetí eura za původně uvažovaný horizont roku 2010 a dosavadní nízkoinflační vývoj české ekonomiky projevující se v ukotvenosti inflačních očekávání na nízkých hodnotách. Nový inflační cíl současně odpovídá praxi vyspělých zemí a jeho úroveň odpovídá míře inflace, kterou ECB vnímá jako prahovou hodnotu z hlediska udržení cenové stability. Nižší inflace v ČR v souladu s novým cílem dále zvyšuje šance na plnění maastrichtského kritéria cenové stability v budoucnu a současně bude v dlouhém období doprovázena nižšími nominálními úrokovými sazbami, čímž se rovněž zvyšuje pravděpodobnost budoucího plnění kritéria úrokových sazeb při současném neohrožení plnění kurzového kritéria.

Čerpání z fondů EU

Pro roky 2004 – 2006, bylo vyčleněno z fondů EU pro ČR 40 mld. Kč, z nichž dle údajů Evropské komise (z podzimu 2007) bylo do konce roku 2006 vyčerpáno 46 %. Česká republika se tak mezi deseti novými členskými zeměmi umístila na osmé příčce – před Lotyšskem s 45 % a Kypru (41 %). Celkově je dle těchto údajů vysoký rozdíl mezi čerpáním fondů mezi původní EU 15 a novými členskými zeměmi – zatímco „staré“ členské země byly schopny vyčerpat 75 %, nové pouze 57 %. Čerpání je možné uskutečnit až do konce roku 2008, kdy bude také možné úspěšnost definitivně vyhodnotit, nicméně je zjevné, že obecně v nových zemích není prozatím vytvořena funkční administrativní struktura pro tyto otázky.

Situace v České republice byla komplikována dlouhou povolební nejistotou – sedm měsíců vyjednávání o budoucí podobě nové vlády se na schopnosti čerpání prostředků z evropských fondů silně podepsalo. Dalšími problémy bylo ochromení Ministerstva pro místní rozvoj v důsledku aféry Jiřího Čunka a nekompetentní vedení rovněž velmi důležitého Ministerstva školství.

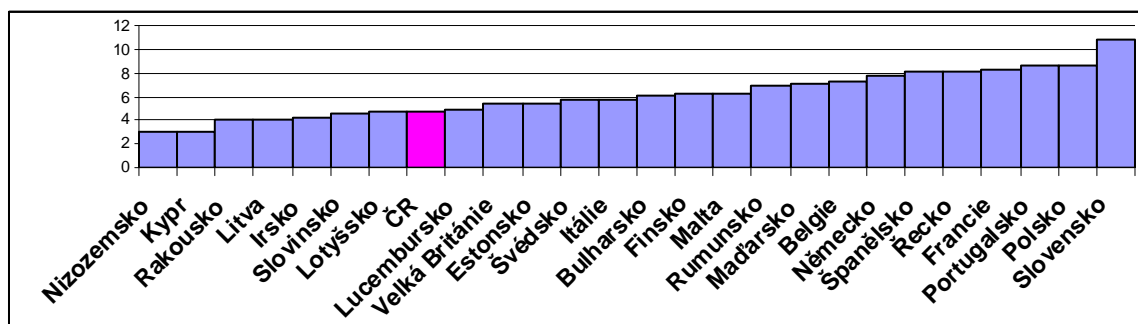
V letech 2007 – 2013 by se ale situace měla zlepšit – ČR by mohla celkově vyčerpat přibližně 730 mld. Kč (cca 27 mld. EUR). V prosinci již byla schválena většina z 24 navržených českých operačních programů, neschváleny zůstanou pouze programy, které jsou v kompetenci Ministerstva školství. Podle odborníků také celkovou situaci ČR zhoršuje příliš vysoký počet operačních programů, díky němuž je vyjednávání s autoritami EU komplikováno. Další středoevropské země obdobné ekonomické úrovně i rozměru – Maďarsko a Slovensko – mají počet programů přibližně poloviční. Maďarsko také mělo již v říjnu schváleno všech 15 operačních programů, Slovensko má v prosinci rovněž schváleno všech 11 programů.

3. Sociální oblast

3.1. Trh práce

Rok 2007 zaznamenal díky pokračující silné hospodářské aktivitě ještě výraznější zlepšení situace na trhu práce než rok předchozí. V závěru roku skončí míra nezaměstnanosti na 6 %, což oproti 7,7 % v závěru roku 2006 představuje výrazné zlepšení. Podle mezinárodně srovnatelné metodiky Eurostatu dosáhla míra nezaměstnanosti v ČR pro říjen 2007 4,8 %, což bylo dosti citelně pod celkovou mírou pro EU 27. Současně toto číslo řadilo ČR v evropském srovnání na šestou nejnižší příčku.

Obrázek 4: Míra nezaměstnanosti

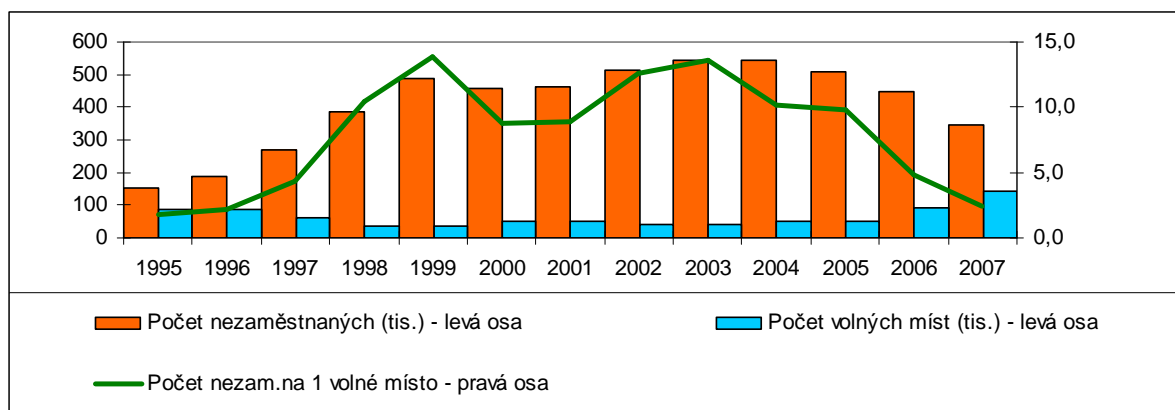
Zdroj: Eurostat

Počet nezaměstnaných klesl v listopadu na 341,4 tisíc osob, o 91 tisíc méně než vloni. Dále klesl poměr mezi počtem nezaměstnaných a volnými pracovními místy na hodnotu 2,4, což je nejnižší úroveň za poslední desetiletí. Hlavní indikátory trhu práce jsou tedy na hodnotách před restrukturalizací ekonomiky, ale makroekonomické pozadí je odlišné: zatímco před deseti lety za relativně příznivými čísly stála umělá přezaměstnanost, nyní nedostatek kvalifikovaných pracovníků ohrožuje další hospodářský růst.

Do kontrastu se tak dostává 140 tisíc volných míst, cca 350 tisíc nezaměstnaných (z čehož přibližně polovinu tvoří dlouhodobě nezaměstnaní) a více než 200 tisíc legálně zaměstnaných cizinců. Pokud by se volná pracovní místa dařila obsazovat domácími nezaměstnanými – byla by nezaměstnanost v ČR zcela

minimální. Rekordně vysoký počet volných pracovních pozic se nedaří obsadit domácími pracovníky především v důsledku strukturálních problémů trhu práce, jeho celkově nízké pružnosti a stále relativně měkkému a nemotivačnímu sociálnímu systému. Zahraniční pracovníci konkurují domácí pracovní síle zejména v segmentu nízkopříjmových skupin, protože jsou ochotni pracovat za nižší mzdy (i v za obecně horších podmínek) než čeští občané. Výsledkem je právě rostoucí dlouhodobá nezaměstnanost nízkopříjmových, resp. nízkokvalifikovaných skupin.

Obrázek: 5: Nezaměstnanost a volná pracovní místa

Zdroj: MPSV

Roli samozřejmě hraje vzdělání. Nezaměstnaní se základním vzděláním mají nejvyšší míru nezaměstnanosti než osoby s vyšším vzděláním, téměř tři čtvrtiny těchto nezaměstnaných jsou bez práce déle než rok a jsou tedy nezaměstnaní dlouhodobě (viz. Tabulka 6). V nejlepší situaci jsou tradičně vysokoškoláci, po nichž je na trhu práce vysoká poptávka.

Tabulka 6 : Vzdělání a nezaměstnanost (Q3 2007)

Vzdělání	Míra nezaměstnanosti (v %)	Podíl dlouhodobé nezaměstnanosti (v %)
Základní	18,8	70,0
Střední bez maturity	5,6	49,7
Střední s maturitou	3,1	39,5
VŠ	2,1	29,7
Celkem	5,2	50,5

Zdroj: Český statistický úřad

Výrazným rysem českého trhu práce je nesoulad mezi strukturou nabídky a poptávky po práci. Na první pohled se zdá, že dnes lze práci velmi snadno najít. Nicméně to neplatí absolutně: poptávka po práci je značně specializovaná - nejvíce nabídek zaměstnání hlásí profese středního technického personálu, stavebních dělníků, mechaniků a opravářů, montážních dělníků. Naopak v některých profesích je stále velmi obtížné nalézt uplatnění. V nejhorsí situaci jsou pomocní dělníci, nekvalifikované profese, nižší administrativa a prodavači, kde na jedno místo připadá v průměru o něco více než 6 uchazečů.

Kvalifikačně strukturální nesoulad má i silný regionální rozměr. Například pomocných dělníků (a obdobných profesí), hlásících se na Úřadech práce je v celé ČR přibližně 50 tisíc, volných míst přibližně 10 tisíc (tedy pětinasobně méně). Nicméně v Praze je těchto nezaměstnaných pouze 1 tisíc, zatímco míst je 3 tisíce (tedy třikrát více). V problémových regionech s vysokou mírou nezaměstnanosti je ale situace zcela opačná: těchto uchazečů jsou řádově tisíce, ale míst jen desítky. Obdobně je tomu i pro další výše zmíněné profese. Kvalifikační nesoulad má tedy silnou regionální dimenzi – jedním z podstatných strukturálních problémů je nízká regionální mobilita pracovní síly. Zde sehrává značnou roli konzervativnost populace, ale v každém případě je brzdou dosud nefunkční trh nájemního bydlení, kde existence regulovaného nájemného vytváří značné distorze. Regionální diference míry nezaměstnanosti se sice s poklesem nezaměstnanosti mírně snížila nicméně zůstává stále relativně vysoká: zatímco v Praze a některých středočeských okresech se pohybuje kolem 2 %, v Severních Čechách a na Severní Moravě dosahuje kolem 10 %. V tomto strukturálně - regionálním nesouladu je třeba hledat podhoubí dlouhodobé nezaměstnanosti; více než polovina nezaměstnaných je nezaměstnaná déle než 1 rok.

Dalším indikátorem nízké pružnosti trhu práce je vyšší míra nezaměstnanosti a nižší míra zaměstnanosti českých žen. Míra nezaměstnanosti žen (7,3 %) je stále podstatně vyšší než míra zaměstnanosti mužů (4,6 %) a diference mezi nimi neklesá. Současně má ČR relativně nízkou míru zaměstnanosti žen, a to jak ve srovnání s muži, tak i ve srovnání v rámci EU. K tomuto stavu nesporně přispívá mimořádně nízké využívání částečných úvazků při zaměstnávání žen: zatímco v zemích původní evropské patnáctky pracuje na plný úvazek pouze 63 % žen, v ČR je to 92 % (obdobně nepříznivý poměr zaznamenává i Maďarsko a Slovensko, zatímco např. v Nizozemsku pracuje na plný úvazek pouze 25 % žen. Podle analýz ČSÚ je toto jeden z důvodů, který ovlivňuje míru fertility především v Nizozemí a dalších evropských zemích – pružnost trhu práce by zjevně prospěla demografickému vývoji více než plošné poskytování sociálních dávek. Ženy také představují významný rezervoár, z něhož by bylo možno čerpat při současném nedostatku pracovních sil.

Tabulka 7: Ženy a muži: Zaměstnanost a nezaměstnanost

	Celkem	Muži	Ženy
Míra nezaměstnanosti	5,8	4,6	7,3
Míra zaměstnanosti	65,5	74,1	56,9
Míra zaměstnanosti (EU 15)	66,1	73,4	58,8

Zdroj: ČSÚ

Od začátku roku 2008 by měla začít platit novela zákoníku práce, v níž je provedeno přibližně 120 změn oproti současné podobě. Na této verzi se dohodla vláda se zástupci zaměstnavatelů a zaměstnanců. Novelizované znění by mělo mírně napomoci liberalizaci pracovního trhu a zároveň odstranit některé nejasnosti a nepřesnosti současně platného znění. Zrušena má být například podmínka souhlasu všech zaměstnanců se zavedením flexibilního využívání konta pracovní doby. Umožněno bude i sjednání pevné částky nočních a víkendových příplatků v kolektivních smlouvách namísto dosavadních procentuálních vyjádření. Mladiství budou moci podle novely pracovat až čtyřicet hodin týdně namísto dosavadních třiceti hodin.

V příštím roce lze očekávat pokračování poklesu nezaměstnanosti, nicméně jeho tempo by mělo být výrazně pomalejší než letos. Pokles nezaměstnanosti je tažen zejména silnou hospodářskou aktivitou a je jisté, že narazí na strukturální bariéru, otázkou je pouze kdy se tento faktor razantněji projeví. Makroekonomické parametry jsou ovšem provázané. Nedostatek pracovní síly tlačí na růst mezd, tím i na vzestup koupěschopné poptávky a prohlubuje proinflační rizika. Mzdově inflační rizika potvrzuje i růst

mezd, který letos dosáhne přibližně 7,5 %, což je nejvyšší růst za posledních pět let. Růst mezd také začíná dohánět růst produktivity práce, což je rovněž rizikový faktor. Např. ve zpracovatelském průmyslu byl růst produktivity za třetí čtvrtletí ve srovnání s růstem reálné mzdy poloviční. Neadekvátní proporce mezi vývojem mezd a produktivity přitom může ohrozit konkurenceschopnost českých výrobců, především exportérů, kde navíc přistupuje efekt silné měny.

Nedostatek pracovních sil – respektive strukturální problémy trhu práce se tak stávají hlavním rizikovým faktorem dalšího růstu české ekonomiky a představují silnou výzvu pro vládní politiku na poli vytvoření efektivní sociální politiky a změn ve školství, které prozatím na změněné profesní požadavky trhu práce prakticky nereaguje, a to především v oblasti vzdělávání dospělých.

3.2. Veřejný sektor

Reforma veřejných financí

Reformní opatření, které vláda v roce 2007 prosadila v parlamentu, představují první krok v rámci konsolidace veřejných financí. Změny jsou orientovány především na daňovou soustavu, úpravy sociálních dávek a velmi omezeně zasahují do soustavy zdravotní péče.

V oblasti daní dochází pro rok 2008 ke snížení sazby daně z příjmu fyzických osob na 15 % tzv. superhrubé mzdy (tedy mzdy včetně nákladů zaměstnavatele), v roce 2009 dojde k dalšímu snížení sazby na 12,5 %. Tato hodnota bude představovat 19 % zdanění současného základu. Sazba daně z příjmu právnických osob klesne v roce 2008 na 21 % (ze současné výše 24 %), v roce 2009 na 20 % a 2010 na 19 %. U daně z přidané hodnoty zůstává základní sazba na 19 %, snížená sazba vzroste z 5% na 9 %. Z uvedených čísel je zřejmé, že současná reforma představuje jakousi modifikovanou variantu zavedení rovné daně. Mírnou, nicméně dosti zásadní změna nastane v oblasti pojistného na sociální a zdravotní zabezpečení, kde bude zaveden strop pro platby pojistného na čtyřnásobek průměrné superhrubé mzdy. Tím se ČR zbaví ojedinělého unikátu – byla prozatím jedinou zemí EU, kde nebyl strop pro platby pojistného zaveden, strop pro platby je nicméně nastaven značně vysoko.

Reforma posunuje těžiště zdanění od přímého k nepřímému, což lze hodnotit pozitivně z hlediska konkurenceschopnosti – v zemích s nejprogresivnější daňovou soustavou převyšuje podíl nepřímých daní na celkových daňových příjmech 40 %. V české ekonomice je podíl nepřímých daní naopak trvale jeden z nejnižších v rámci EU (těsně nad hranicí 30 %) a reforma by jej měla posunout přibližně k 35 %. Pozitivní změnou je i snižování sazby DPPO, které odlehčí daňovou povinnost podnikové sféry. Toto odlehčení však bude částečně kompenzováno zavedením ekologické daně, které zvýší ceny energií i vyšší sazba DPH.

I přes dílčí navržené úpravy i nadále v ČR zůstane značně komplikovaný daňový systém s množstvím výjimek, které představují brzdu pro řadu podnikatelů, zejména menších a středních. Celkový efekt změn by ale v souhrnu měl být pro podnikový sektor mírně pozitivní, což by mělo mírně zvýšit konkurenceschopnost českých podniků.

V oblasti zdravotnictví přinesla současná podoba reformy zdánlivě malou změnu platby u lékaře, která je nicméně poměrně podstatným zásahem do ústavně zakotveného dogmatu bezplatné péče, která je jen těžko slučitelná jak s prodlužováním průměrného věku na straně jedné, tak i s razantním pokrokem v oblasti diagnostické i léčebné péče na straně druhé. Udržitelné financování zdravotní péče musí vycházet z jasně stanovení výkonů placených v systému veřejného pojištění včetně vytvoření schůdných variant přímých plateb a připojištění v oblasti péče nadstandardní.

Státní rozpočet

Státní rozpočet pro rok 2007 skončí schodkem přibližně 75 mld. Kč, celkový deficit veřejných financí je odhadován na 3,4 % HDP. Pro příští rok 2008 předpokládá schválený návrh státního rozpočtu schodek ve výši 70,8 mld. Kč, což představuje velmi mírný meziroční pokles. Celkový schodek veřejných financí, který kromě státního hospodaření zahrnuje ještě hospodaření pojišťoven, mimorozpočtových fondů a municipalit by pak měl dosáhnout přibližně 110 mld. Kč, tedy 2,95 % HDP, což je těsně pod kritickou hodnotou maastrichtského kritéria. Státní dluh by se na základě sestaveného rozpočtu měl na konci roku 2008 těsně přiblížit hranici 1 bilionu Kč, což by bude představovat přibližně 26 % HDP.

Mírný pokles schodku státního rozpočtu v roce 2008 má být zajištěn pomalejším růstem výdajů (o 6,4 %) oproti příjmům (9,2 %). I šestiprocentní vzestup výdajů je ale značně vysoký a zlepšení celkového výsledku státního rozpočtu je tedy zajištěno nikoli výraznými úsporami, ale především masivním růstem příjmů, s nímž může státní rozpočet počítat především díky velmi dobrému očekávanému výkonu české ekonomiky. Návrh rozpočtu počítá s růstem HDP o 5 %, což lze považovat za sporný předpoklad. Značným rizikem příjmové části rozpočtu jsou evropské dotace. Příjmy rozpočtu počítají s tím, že se v příštím roce podaří vyčerpat 76,1 miliardy korun, což je více než dvojnásobek částky, kterou Česko dosud od EU získalo. Značně dynamický odhad příjmů státního rozpočtu v roce 2008 je dán také tím, že v roce 2008 státní rozpočet ještě příliš nepocítí pokles některých daňových příjmů, které jsou spojeny se současnými reformními úpravami v oblasti daní. Jedná se o typy daní, které jsou vybírány zálohově a konečně vyúčtování, a tedy i definitivní vyhodnocení daňových úprav na státní rozpočet přijde až v roce 2009.

V rámci výdajové strany státního rozpočtu nelze růst výdajů pro rok 2008 o více než 6 % rozhodně hodnotit jako příliš ambiciózní reformní aktivitu. Jedinými resorty, které počítají s nižšími výdaji oproti roku 2007, jsou ministerstva zemědělství, školství a životního prostředí. Nejvýznamnější kapitola rozpočtu, která spolyká 40 % výdajů státního rozpočtu, tedy Ministerstvo práce a sociálních věcí, sice výdaje plánuje zvýšit podprůměrně o poměrně skromných 1,9 %, nicméně zde existuje řada problémových míst. Paradoxem návrhu státního rozpočtu na příští rok je stagnace podpor v nezaměstnanosti navzdory chystanému zpřísnění vyplácení podpor i navzdory očekávanému pokračujícímu poklesu počtu nezaměstnaných. Kromě toho je v plánu navýšit výdaje na aktivní politiku zaměstnanosti o další téměř 2 mld. Kč, tedy o celou třetinu. Efektivnost aktivní politiky zaměstnanosti je přitom velice diskutabilní - hlavní zásluhu na současném zvyšování nabídky volných pracovních míst i poklesu nezaměstnanosti má silná hospodářská aktivita, zatímco kvalifikační strukturální nesoulad poptávky a nabídky na trhu práce se naopak spíše prohlubuje.

V oblasti sociálních výdajů zůstala zachována téměř polovina nově zavedených sociálních výdajů, které byly schváleny napříč politickým spektrem v rámci předvolebního boje – stejně tak jako byl nalezen politický konsenzus pro jejich schválení před volbami, bylo by při skutečném reformním úsilí třeba nalézt shodu i pro jejich zrušení. Z hlediska hospodářské politiky je navíc evidentní, že tyto výdaje spíše vedou k nadměrnému růstu spotřeby a pomáhají vytvářet poptávkově inflační tlaky. Centrální banka proto musí zpřísnovat měnovou politiku, což má své dopady i do oblasti státního rozpočtu, kde dochází ke zdražování obsluhy státního dluhu.

Rychle rostoucí platby úroků ze státního dluhu jsou přitom zásadním problémem, na který je v souvislosti se státním rozpočtem třeba poukázat. Od roku 2001, kdy platby úroků dosáhly 17 mld. Kč, se během následujících pěti let platby úroků ze státního dluhu zdvojnásobily. Státní rozpočet pro rok 2008 očekává jejich vzestup o dalších 7 mld. Kč na 46,6 mld. Kč. Tento trend se bude dále zrychlovat, protože nesouvisí pouze se samotným zvyšováním dluhu, ale také s výší úrokových sazeb. Ty byly v předchozích letech na rekordně nízké úrovni, v roce 2007 ovšem dochází k jejich postupnému zvyšování, s jehož pokračováním lze počítat i v příštím roce. Ačkoli samotná výše státního dluhu není prozatím nijak kritická, dynamika zadlužení roste nejrychleji ve střední Evropě. Vzhledem k tomu, že platby úroků rostou rychleji než

příjmy státního rozpočtu, pohlcují také platby úroků ze státního dluhu stále větší část příjmů státního rozpočtu.

Celkově lze návrh rozpočtu pro rok 2008 hodnotit jako jasný odraz toho, že současná reforma veřejných financí představuje krok, který může stabilizovat veřejné finance pouze v krátkodobém horizontu. V dlouhodobějším pohledu ale české veřejné finance potřebují podstatně razantnější zásahy, a to především na výdajové straně. Snižování daňové zátěže, jež je jednou z priorit současné vlády, nelze rovněž realizovat bez razantnějších škrťů na výdajové straně. Kromě nalezení politického konsenzu o podobě priorit výdajových škrťů je třeba také zvýšit tlak na lepší hospodaření jednotlivých resortů, což lze považovat za určitý rezervní potenciál státního hospodaření v příštích letech. Na řešení stále čeká reforma penzí, která musí zamezit riziku hrozícího deficitu penzijního systému, jež hrozí již v příští dekádě.

Vytvoření udržitelného finančního rámce penzijní soustavy i systému zdravotní péče bude klíčové pro dlouhodobou udržitelnost veřejných financí.

Shrnutí

V roce 2007 byla v ČR po sedmi měsících trvajících povolební nejistotě jmenována nová vláda v čele s premiérem Mirkem Topolánkem, předsedou ODS. Jakkoli byl výsledek voleb patový a podpora nové vlády ve sněmovně velmi křehká, prokázala tato vláda během prvního roku své práce relativně dobrou akceschopnost. Vláda v průběhu roku dvakrát odolala hlasování o důvěře a podařilo se jí prosadit první reformní opatření v oblasti veřejných financí.

Rok 2007 v české ekonomice potvrdil silnou hospodářskou aktivitu, která přispěla k dalšímu pokroku v procesu konvergence k vyspělým západoevropským zemím. Současně se ale v tomto roce objevily signály, že ekonomika se již dostala na vrchol hospodářského cyklu. Další akcelerace hospodářského růstu je omezena především kapacitními možnostmi české ekonomiky. Bariéru dalšího růstu signalizuje především nedostatek kvalifikovaných pracovníků, tento faktor současně tlačí na růst mezd a způsobuje, že v ekonomice vznikají poptávkově inflační tlaky. Kombinace těchto tlaků s přeléváním vysokých cen surovin, paliv a energií způsobila, že inflace v ČR začala růst nad horní hranici tolerančního cílového pásma centrální banky. Proto došlo v ČR v průběhu roku 2007 čtyřikrát ke zvýšení základních úrokových sazeb; přesto zůstávají úrokové sazby v ČR stále nejnižší v rámci EU 27.

Hlavním zdrojem hospodářského růstu české ekonomiky je tradičně zpracovatelský průmysl. Jeho dynamický růst je do značné míry zajišťován sektorem firem pod zahraniční kontrolou, s trvale vysokou orientací na vývoz. Tyto firmy stojí do značné míry za zlepšováním obchodní bilance, založené především na dobrých výsledcích strojírenského exportu. Ačkoli slabý dolar představuje všeobecně riziko pro ekonomickou aktivitu v Evropě, a tedy i pro ČR, v roce 2007 převážil jeho příznivý vliv na českou obchodní bilanci. Slabý dolar z velké části kompenzuje vysoké ceny paliv i dalších surovin na světových trzích. Turbulence na světových trzích navíc výrazně posílily zájem investorů o českou korunu, která v celoročním pohledu posílí k euru pouze mírně, vůči dolaru ale dosáhne apreciacie české měny téměř 10 %.

Posilování koruny sice považují čeští exportéři za rizikový faktor udržení své konkurenceschopnosti na světových trzích, nicméně vláda a centrální banka nepovažují makroekonomický rámec ČR za adekvátní brzkému vstupu do eurozóny. Hlavní překážkou pro splnění maastrichtských kritérií zůstává nekonsolidovaný stav veřejných financí. Ten spolu s nízkou pružností ekonomiky, zejména trhu práce představuje riziko pro fungování české ekonomiky v eurozóně. Pevné plánované datum eura proto v současné době neexistuje – vstup do eurozóny bude podmíněn vyřešením makroekonomických slabin.

Vláda si klade za cíl vyvinout maximální reformní úsilí v oblasti veřejných financí a posílení pružnosti české ekonomiky tak, aby tyto překážky byly odstraněny do konce volebního období.

Reformní opatření, které vláda v roce 2007 prosadila v parlamentu, představují první krok v rámci konsolidace veřejných financí. Změny jsou orientovány především na daňovou soustavu, kde dojde od začátku roku 2008 k zavedení určité modifikované varianty rovné daně, zpřísnění dozná systém sociálního zabezpečení a mírné progresivní změny zasáhnou i systém zdravotní péče. Nicméně hlavními výzvami pro budoucí reformní úsilí zůstává vytvoření dlouhodobě udržitelného finančního rámce penzijní soustavy i systému zdravotní péče, jež budou klíčovými oblastmi pro dlouhodobou udržitelnost veřejných financí.

Pro příští rok 2008 se všeobecně očekává mírné oslabení konjunktury. Na zpomalení pravděpodobně zapůsobí jak domácí tak i zahraniční faktory. Domácí poptávka, především poptávka domácností, pravděpodobně oslabí v důsledku přísnější domácí měnové politiky, tlumící efekt bude mít i zvýšení DPH na potraviny a základní služby. Z vnějších faktorů se do české ekonomiky s vysokou pravděpodobností promítne i dopad silného eura na země eurozóny; tento rizikový faktor zasáhne především české exporty. Hospodářský růst by měl pokračovat maximálně 5% tempem, což ovšem v každém případě bude dále přispívat k procesu konvergence české ekonomiky k eurozóně.

*** *Názory autorky nevyjadřují nutně stanoviska Friedrich-Ebert-Stiftung.***